

Kosmos

Bogen

Alexander von Humboldt: *Kosmos: Entwurf einer physischen Weltbeschreibung: 1- 5. 1845-1862.*

”**Kosmos**” betyder ”alt” – simpelthen alt! Fra det største til det mindste. Universet, stjernetåger, planeter, bjerge, planter, luft, hav, mennesker, hunde og katte – helt ned til de mindste mikrober, Corona-virus, atomer.

I det perspektiv er det ikke så lidt af en mundfuld, forfatteren **Alexander von Humboldt** har kastet sig ud i i dette værk med titlen *Kosmos*. En smule kloge på bogens indhold bliver man af bogens undertitel: ”**Udkast til en fysisk verdensbeskrivelse**”. Egentlig begyndte *Kosmos* som en serie af forelæsninger ved Universitetet i Berlin. Senere kom offentliggørelsen heraf i fem bind mellem 1845 og 1862 (det femte var posthumt og baserede sig på **Humboldts** noter). I det første bind tegner Humboldt et generelt ”portræt af naturen” i det ydre rum og på jorden. I det andet bind beskrives videnskabens historie.

Titlen er selvfølgelig ikke tilfældig. De gamle grækere brugte ordet ”kosmos” til at betegne **universets harmoni**, hvor de universelle love også gjaldt det tilsyneladende kaos i den jordiske, menneskelige verden. For **Humboldt** rummede denne tanke en egen skønhed, der gav personlig inspiration og en fundamental bevidsthed om livet.

Værket hvilede på **rejser og studier over store dele af verden**, herunder litterære tilgange til emnet op gennem litteraturhistorien. Ikke mærkeligt blev bogen omgående en bestseller. Første binds første udgave var udsolgt efter bare få måneder.

Forfatteren

Ikke mange mennesker har lagt navn til så mange steder i verden som den farverige og hyperaktive tyske videnskabsmand **Alexander von Humboldt** (1767–1859). Hertil kom mere end 300 planter og 100 dyrearter, der også blev opkaldt efter ham. Allerede i levende live var han en vaskeægte superstjerne inden for globetrotternes og videnskabsmændenes felt. Folk kaldte ham ”naturvidenskabens **Shakespeare**”.

Som barn og ung var han lidt af en nørd, der gik under navnet ”den lille apoteker”. Han samlede på alt lige fra planter til muslingeskaller, insekter m.m. Som sin lige så berømte storebror **Wilhelm** blev han uddannet ved det højt estimerede **universitet i Göttingen**. Her talte han med tidens store personligheder – **Goethe**, **Schiller** og ikke mindst botanikeren **Georg Forster**, der havde taget del i **James Cooks** opdagelsesrejser i Stillehavet.

Mødet med **Forster** blev skelsættende. Livet igenem foretog **Alexander von Humboldt** en række **stort anlagte rejser til verdens fjerneste egne**. Den største varede fra 1799 til 1804 og gik til Nord- og Sydamerika. Den næststørste gik til Rusland i 1829, hvor han kom dybt ind i Sibirien.

Humboldts observationer blev banebrydende for faget geografi – og ikke mindst for beskrivelsen af klimazoner, magnetfelter, plantebælter m.m. I dag betragtes han som den første, der videnskabeligt fandt belæg for **menneskeskabte klimaændringer**.

Baggrunden

Har du nogensinde tænkt på, hvad forskellen er på et ur og en gris? Jo, et ur kan du skille ad og samle igen. Det kan du ikke med en gris. Det viser noget om, at mennesket i princippet kan styre og kontrollere teknik, mens det kan være særdeles **farligt at give sig til at pille ved naturen**. Er der noget, man taler om verden over i dag, er det lige netop det.

Nøgleordet er sammenhæng. Sådan er det i dag, og sådan var det for **Alexander von Humboldt**. Som en af de første indså han sammenhængen mellem det, mennesket gør, og de konsekvenser, dette fører med sig i naturen. F.eks. så han med egne øjne de indgribende følger, som skovfældningen i Amazonas i Sydamerika, der allerede dengang var i gang, fik for lokale økosystemer.

I det hele taget ophøjede **Humboldt** ”**sammenhæng**” til et **guddommeligt princip for sin forskning**. Ikke kun sammenhængen mellem det uendeligt små og det uendeligt store i naturen og universet. Men også den måde, mennesket erkender sammenhængen på. Det er ikke nok, at forskeren fordyber sig i studier i sit laboratorium eller bibliotek. Man må ud af elfenbenstårnet – ikke bare i den fysiske verden, men også til andre fag og andre videnskaber. Videnskab handler ikke kun om detaljer og evidens, forstand og fornuft, men også om kunst, følelser og indlevelse. Man skal så at sige være ét med verdensaltet. Det var, hvad man har kaldt et **romantisk natursyn** – noget videnskaben senere rynkede en hel del på næsen af, men som i dag er ved at vinde mere og mere frem.

Humboldt sagde: Man må være **generalist, ikke**